

19 november 2024

a24-0299

MR/AB

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

U2024/01169

Yttrande över SOU 2024:28 - Offentlighetsprincipen eller insynslag och den kompletterande promemorian Offentlighetsprincipen med lättnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över den rubricerade utredningen och en kompletterande promemoria och framför följande synpunkter:

Sammanfattning

Kommunal ställer sig bakom huvudbetänkandets förslag om att offentlighetsprincipen ska gälla alla privata aktörer på det skollagsreglerade området.

Förslaget i betänkandet är bra och välavvägt och Kommunal anser inte att de skäl som förs fram i promemorian motiverar någon annan lösning. Att offentlighetsprincipen ska gälla all verksamhet i offentlig sektor är en viktig princip som möjliggör för allmänheten att följa upp kvaliteten och användandet av resurser i skattefinansierad verksamhet.

Ett system med undantag riskerar att leda till otydlighet, utrymme för tolkningar och kryphål vilket skapar ett sluttande plan där lagstiftarens intentioner riskerar att kringgås. Argumenten i promemorian är inte starka nog för att motivera de risker undantagen skulle innebära.

En central del av offentlighetsprincipen är meddelarfriheten och meddelarskyddet. Den kringskurna meddelarfrihet som i dag gäller inom privat välfärd är en demokratisk brist och ett hinder för insyn och uppföljning av verksamheternas kvalitet. Den osäkerhet som begränsningarna innebär har även en negativ inverkan på arbetsmiljön för många av välfärdens arbetare, inte minst för medlemmarna i Kommunal. Detta blixtbelystes under coronapandemin och den rättsprocess där två chefer på Attendo varnade en anställd för att ha pratat med media om missförhållanden i äldreomsorgen. Cheferna dömdes visserligen i det här fallet för brott mot just meddelarfriheten, men fallet visar på behovet av ett rejält och tydligt meddelarskydd där även anställda i privat driven välfärd kan vara trygga att de inte drabbas av repressalier när de använder sina demokratiska rättigheter.

Kommunals kommentarer på promemorians förslag

Förslag 3.1

Kommunal avstyrker förslaget om att undanta huvudmän med maximalt två enheter, inte minst eftersom det, i praktiken, är en alldeles för grov kategorisering.

Sveriges största gymnasieskola har 2 600 elever. I ett räkneexempel där en huvudman driver två gymnasieskolor med sammantaget 5 000 elever skulle omsättningen (beräknat på en skolpeng om 100 000 kronor per år) bli ungefär en halv miljard kronor årligen. Det är inte rimligt att verksamheter med så stor omsättning ska undantas från offentlighetsprincipen.

Ett undantag skulle också riskera att skapa incitament för allt större enheter – det blir logiskt att hellre bygga ut befintlig verksamhet än att skapa en tredje enhet.

Exemplet ovan ska också sättas i relation till att väldigt många kommuner har skolverksamheter som kraftigt understiger en halv miljard kronor i omsättning, men ändå omfattas av offentlighetsprincipen. En liten kommun som Åsele har 255 elever i grundskolan (två skolor) och en omsättning på cirka tio procent av de största skolorna.

Lösningen för mindre kommuner som åläggs uppdrag de är för små för att kunna hantera är att hitta gemensamma lösningar. Det bör även privata aktörer kunna göra inom exempelvis bransch- eller arbetsgivarorganisationer, eller genom att köpa in tjänster.

Om undantag av denna sort görs åläggs kommuner uppgifter som de privata undantas vilket skapar en snedvriden konkurrenssituation – systemet försöker lösa ett problem men skapar ett annat.

Kommunal instämmer med utredningen när det gäller att det inte heller är lämpligt att basera en avgränsning på elevantal eftersom detta kan fluktuera från år till år.

Problemen kring gränsdragning är ytterligare en anledning att samma regler bör gälla för alla aktörer inom det skollagsreglerade området.

Förslag 3.2

Kommunal avstyrker förslaget om att huvudmän ska kunna begära identifiering av den som begär ut information.

Kommunal anser att det är viktigt att den som begär ut information från en huvudman har rätt att vara anonym – oavsett om det gäller en privat eller offentlig utförare. Transparens ska vara en självklarhet inom skattefinansierad verksamhet och det framförs inga rimliga argument till den som begär ut information inte ska kunna vara anonym.

Att krav på identifiering skulle försvåra för förfrågningar som ”görs enbart för att orsaka besvär för huvudmannen” är inte skäl nog att frångå offentlighetsprincipen. Det är redan möjligt att ta ut en kostnad för materialet – bland annat av denna anledning.

I de fall där informationsutlämningen görs till en anonym person, vilket bland annat försvårar elektronisk överlämning, är det rimligt att tidsaspekten kan påverkas – det vill säga att huvudmannen får skälig tid att ta fram materialet.

Förslag 3-5

Kommunal avstyrker förslaget om att undanta Komvux och folkhögskolor från offentlighetsprincipen.

Kommunal anser att alla privata aktörer på det skollagsreglerade området ska omfattas av offentlighetsprincipen. Att undanta till exempel Komvux på grund av att det sker inom ramen för LOU och därför är att betraktas som tillfälliga åtaganden är inte rimligt. Många av de privata aktörerna inom Komvux har verkat i flera decennier, väsentligt längre än huvudmän de andra skolformerna.

Att, som promemorian föreslår, istället reglera dessa verksamheter inom ramen för upphandling riskerar att skapa ett svåröverskådligt lapptäcke av lösningar.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Malin Ragnegård
Förbundsordförande

Anders Bucht
Utredare